

Kereső Szó

a rákosmenti evangélikusok értesítője

XI. évfolyam 25. szám

Erős vár a mi Istenünk!

A. D. 2006. november 12.

Gáncs Péter püspök

Déli Evangélikus Egyházkerület

Hordozó gyökerek

Pál apostol bölcsen figyelmeztet minket a Római levélben arra a nyilvánvaló tényre, amiről sajnos gyakran megfeledkezünk: "nem te hordozod a gyökeret, hanem a gyökér téged... (Rm 11,18)

Jubiláló, ünneplő gyülekezetek kísértése lehet, hogy önelégülten hangsúlyozzák: mi hálaát adunk öseinkért, mi ápoljuk a kapott örökséget, mi őrizzük az előttünk jártak emlékezetét, mi hordozzuk őket szívéinkben... Pedig valójában éppen a fordítottja történik: nem mi adunk, hanem mi kapunk lelkesítő példát, ma is motiváló modellt az előre ment gyülekezet hitének, hűségének, egyházszeretetének napjainkig élő és ható dokumentumaiból.

Mindezek arra a szent gyökerre mutatnak, ami, Aki őket is táplálta és megtartotta viharos évszázadokon át. Ez a hordozó, megtartó Gyökér, maga Jézus Krisztus, az egyház feje és ura, aki megígérte övéinek: "...én veletek vagyok minden nap, a világ végezetéig..." (Mt 28,20)

De ne feledjük a mondat gyakran elhallgatott első felét sem: az ígélet csak azoknak szól, akik elindulnak az Úr küldetésében, hogy

tanítványá tegyenek minden népet. Csak akkor számolhatunk Jézus áldott jelenlétével az életünkben, ha valóban róla próbálunk meg tanúskodni egész életünkkel.

Végül engedtessek meg egy rövid személyes visszaemlékezés, hiszen számomra a 17. kerület gyülekezetei jelentik az indulást, "az első szerelmet". 1977-ben Rákoscsabán és csatolt részein (Rákoskert, Pécel, Isaszeg) kezdődött önálló lelkesi szolgálatom. Kedves arcok, események jelennek meg emlékezetemben, és segítenek, hogy hálaadásom személyes és konkrét legyen. Íme, csak néhány felvillanó név három évtized távolából: Paulínyi Géza felügyelő, Kóczián Dezső gondnok, a Perczián nővérek... Eszembe jut egyik első rákoscsabai konfirmandusom, Pongrácz Zsuzsi, aki csodálatosan szólaltatta meg az új orgonát, ami azóta is ékszere a csabai templomnak. Hosszan folytathatnám még a sort...

Kívánom, hogy a kétszáz éves jubileum alkalmából minél több keresztúri Hittestvérem fedezze fel újra éltető gyökereit. Így tudjunk együtt örülni, hálaát adni, és tovább építeni Isten erős várát a Rákosokon.

“...a csernek vagy a tölgynek kivágás után is megmarad a gyökere...”

A Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközösségről szóló fejezetet olvasgatom Dr. Sólyom Jenő „A Magyarországi Evangélikus Egyház Déli Egyházkerülete” az ezredfordulón című könyvében. Kósa László lelkész visszaemlékezései alapján évszázados tölgyfaóriásnak látom a gyülekezetet, robusztus törzsszel, messze nyúló ágakkal, hatalmas lombkoronával és a földet markoló, láthatatlan, de a látható részekkel nagyjából azonos kiterjedtségű gyökérrzel. Tiszteletet ébreszt bennem egy ilyen fának a látványa, melynek évgyűrűiben nyomon követhetők az elmúlt

századok változásai: esők és aszályok, bőség és szűkség éveit, öröm és sirás időszakait. Az évgyűrűkön leképeződtek Isten ítéletei és szabadító tettei is, ahogy arról Dr. Léránt István felügyelő „Megláttam népem nyomorúságát” c. kiadványa híven tudósít. A Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközösség a pusztító viharok dacára él és zöldell, mert „a csernek vagy a tölgynek kivágás után is megmarad a gyökere” (Ézs 6,13) Él és zöldell, mert a példázatbeli Vincellér kegyelmet kért a fa részére, és ez a kegyelem nem lett hiábavaló. Az utóbbi években megújult négy templomban vasárnaponként ígére szomjas szívvel gyülekeznek össze a XVII. kerületi evangélikusok. Heti 28 órában végeznek hitoktatást a lelkészek és hitoktatók, a felügyelő és a népes presbitérium kiveszi részét a gyülekezet építéséből...folytathatnám a sort. Van miért hálát adni!

A keresztúri gyülekezet, bár kiemelkedő, de nem magányos faóriás. Mellette magasodik a nagy múltú cinkotai, Deák téri, fásori gyülekezet, és az ú.n. hét lelkészi kör többi gyülekezete, mind-mind egy-egy megtermett fája az erdőnek, de ugyanígy a többi, „csak” 70-80 éves múltú visszatekintő pesti gyülekezet is túlnőtt már a cserjeszinten.

Ma a Pesti síkon 17 gyülekezet kapaszkodik a talajba, mindegyiknek megvan a maga, évgyűrűben hordozott, múltja és törekeny hajtásaiban megmutatkozó jövője. E gyülekezeli jubileum kapcsán szeretném vázolni a közös célt. Cél, hogy a lombkoronák összeérjenek, az „evangélikus erdő” ne pusztuljon tovább, hanem gyarapodjon és megteremtődjenek a lelki élet lehetőségeit. Közös küldetésünk, az itt lakók megtalálják lelki otthonukat, az élhető

életet a tiszta levegőt árasztó lombok alatt. Ilyennek látom lelki szemeimmel a Pesti erdőt.

A Pesti Egyházmegye gyülekezetei és a magam nevében ezekkel a gondolatokkal ki-

vánok kiteljesedő, gyümölcsöző jövőt a jubiláló Rákoskeresztúri anyagyülekezetnek és filiáinak!

Erős vár a mi Istenünk!

Kósa László lelkész

Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközség

Az Egyház jövőképe „Örüljetek az Úrban mindekor... Az Úr közel”

Nehéznek tűnő témát, feladatot kaptam: milyennek látom, mit gondolok egyházunk előttünk álló időszakáról, jövőjéről.

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy kb. 60 éve kísérhetem figyelemmel az egyház, ezen belül gyülekezetünk életét. Tudom, Krisztus népe 2000 esztendőös történethez viszonyítva ez a 60 év jelentéktelen. Az itt élő, 200 éves múltra visszatekintő evangélikus egyházközség történetének azonban ez az idő majdnem egy harmada. Mint pap gyerek, teológus, majd mind lelkész hosszú időn keresztül belülről voltam részese mind annak, ami itt és velünk történt. Csak hálaadó lélekkel tudok visszatekinteni arra az útra, amely mögöttem - mögöttünk van.

Nem vagyok jövőbe látó, sem jós, de a hit és tapasztalat meggyőzött arról, hogy akkor is, amikor az egyház, benne a Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközség jövőjéről gondolkodom Isten igéjére kell támaszkodnom. A sok drága bibliai üzenet közül legkedvesebb ígémet idézem: „Örüljetek az Úrban mindenkor! Ismét mondom: örüljetek.... az Úr közel.” (Fil 4,4-5)

Vallom, hogy a múlt sok, nagyszerű eseménye közül Krisztus állandó jelenléte volt életem legcsodálatosabb ajándéka.

Tudom, hogy ez a jelenlét tovább kísér a sirig. Hiszem, biztos vagyok benne, hogy számomra is közeledik az Istennel való végső, nagy találkozás örömteli órája. Az Isten megtanított arra, hogy szereteteimtől és szeretelt gyülekezetem tagjaitól körülvéve, sok mindentől és sokak által megpróbáltatva csak ezzel a reményteljes tudattal képzelhetem el a jelent és a jövőt.

Krisztus jelenléte, az ebből fakadó keresztyén öröm nem egy ember kiváltsága. Isten felkínálta ezt az életet minden embernek.

Ebből a szeretetből, Krisztus jelenlétéből fakad az egész egyház és a mi gyülekezetünk jövője is. Tudjuk, hogy az Úristen soha sem lógért könnyű, probléma mentes életet övéi számára. Jelenlétével azonban megtartja azokat, akik benne bíznak.

Hiszem, hogy addig is, ameddig utunk lassan véget ér, az a Krisztusi kéz tart meg, amely soha el nem enged. Hiszem, hogy utódaink közül sokan fognak még sokszor hálát adni Krisztus megsegítő szeretetéért.

Egyház népe: ne félj, ne légy borúlátó, örülj, mert „az Úr - mindig - közel”.

Mozaikok a rákoskeresztúri gyülekezet 200 éves történetéhez

RÁKOSKERESZTÚR BETELEGÜLÉSE

Rákoskeresztúr Lázár diák térképén

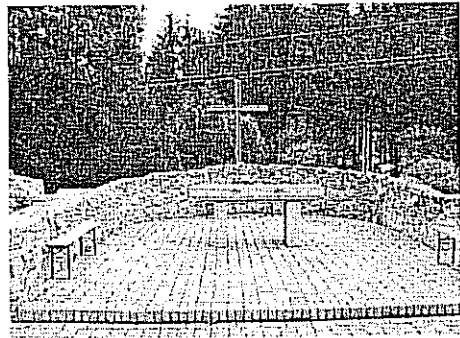
Rákoskeresztúr első temploma, a Szent Kereszt templom a XIII. században épült. V. István ifjabb király, Károly Róbert és Zsigmond oklevelei tesznek említést a településről. 1528-ban Lázár diák térképén Kestur felirat és két tornyos templom jelzi falunk meglétét. 1562-ben 1950 akcse jövedelmet biztosított török földesurának. Püspöki János 1651 után volt lelkésze református gyülekezetének, mely valószínű az Árpád kori templomot használta hitéleti célokra.

Rákoskeresztúr 1686-ban, Buda felszabadítása során pusztul el, 1698-ig kietlen pusztá a település.

1699-ben már 8, magyar nevű család lakja. A néptelenné és pusztává vált területek betelepítése, a mezőgazdasági és az ipari termelés beindítása érdeke volt a környék birtokosainak – a Podmaniczky és a Ráday családoknak – valamint a Magyar Kancelláriának. Az 1700-as években a magyar mellett szlovák népesség jelenléte is kimutatható Rákoskeresztúron. A szlovákok az aszódí, nógrádi, illetve felvidéki Podmaniczky, Osztróluczy birtokokról érkez-

tek. A Cinkotai Evangélikus Egyházközség első keresztúri keresztelési bejegyzése Molnár Katalinra vonatkozik, keresztapja Mészáros János és Varga Lukács. Az első keresztúri temetési bejegyzés szintén magyar nyelvű halottat jelöl meg.

Mária Terézia politikai programjában célként egynyelvű és római katolikus vallású tartományok kialakítása szerepelt. Célját tüzzel és vassal igyekezett megvalósítani az osztrák Örökös Tartományokban. Mária Terézia számára a legnagyobb nehézséget a „lutheránus eretnokség” jelentette Stájerországban, Karintiában. Mivel az ellenreformáció legvéresebb eszközei sem segítették az uralkodó célját, ezért Rákoskeresztúrra, Ikladra telepített

számos stájer és karintiai evangélikus családot. Ezzel támogatta a Podmaniczkyak és Rádayak telepítési akcióját. A német és szlovák ajkú lakosság főváros környéki letelepítése e terület pacifikálását is szolgálta. Az első csoport 1752-ben érkezett, mely valószínűleg később tovább is települt Rákoskeresztúrról. Több hullámban érkeztek még evangélikus osztrákok Rákoskeresztúrra. A későbbiekben Németországból is érkeztek telepesek, ők vi-

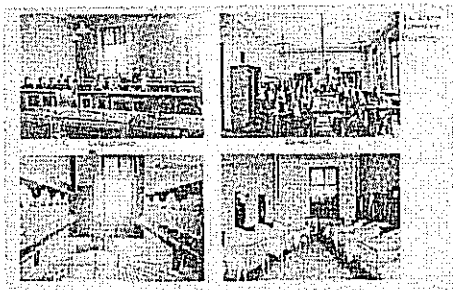
szont már gazdasági okok miatt cserélték el hazájukat.

A németajkúak betelepülésével kezdődött valami új Rákoskeresztúron. 1760-ban már iskolát alapítottak, ahol egy Feldbett nevű örmester volt az első tanító. A szlovákok és németek letelepülése egyben az evangélikus közösség megerősödése is volt. Istentiszteleteket előbb az iskolában, később az 1800-ban

felépült Rákoskeresztúri Ó-templomban tartottak.

A XVIII. század közepétől 1945-ig Rákoskeresztúr életében meghatározó volt a német és szlovák ajkú evangélikusság jelenléte, kétszáz esztendősz gyülekezetünk a mai napig tiszteltetettel adózik német és szlovák ajkú elei emlékezte előtt.

A MILLENUM MEGÜNNEPLÉSE RÁKOSKERESZTÚRON

Az egyház megünneplelte a templomban is az iskolában is a millenniumi emlékűnapet 1896. V 10-én, magyar nyelvű istentisztelettel.

Az ezredéves jubileum magyar nyelvű istentiszteletének offertóriumát a Pozsonyi Teológiai Akadémiai Otthon javára adják. A Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközség e lépésével kifejezte a Magyarországi Evangélikus Egyház egyetemességét.

MÁLENYKIJ ROBOT

Thomas Mann: József és testvérei című könyve kezdődik a következő mondattal: „Mélységes mély a múltnak kútja. Ne mondjuk inkább feneketlennek?” Többször kellene e könyvet újraolvasni, végig gondolni Jákob, József és a testvérek történetét, mert az elmúlt pár évezred alatt nem volt talán olyan évszázad, amikor legalább kétszer, vagy háromszor

ne dobtak volna népeket a sötétség, a butaság és a gonosz kiszáradt kútjába.

1945-re nem volt elegendő a II. Világháború valamennyi áldozatának élete, nem volt elég Jákob fiainak és leányainak mártírúma. Több élet kellett. A Rákoskeresztúrt is megszálló szovjet csapatok munkatáborba deportáltak sok keresztúrit, csak azért, mert német volt a neve. A sötétség és gonoszság Rákoskeresztúron is sok családban körülnézett, gyakran helyi kollaborátor képében. Nem nézte a csecsemőt, nem nézte az elesettet. A megóvott üldözött nem nézte bűjtatóját, csak egy cél volt: „Davaj” irány a munkatábor...

Dr. Kósa Pál, Rákoskeresztúr 7. evangélikus lelkésze már 1945-ben igeolvasásra, imádságra hívta az elhurcoltak családjait az Ó-templomba. Nem kis bátorság is volt ez akko-

ron. Sokan visszatértek, sokan örökre ottmaradtak.

Gyülekezetünk megtörte a hallgatás falát később is, 1995-ben. Ekkor emlékeztünk először nyíltan, a szovjetunióbéli deportálásuk megkezdésének fél évszázados évfordulójára. Pedig figyelmeztettek, jobb lenne hallgatni.

2005-ben, a hatvanadik évfordulón emléktáblát avattunk az elhurcoltak emlékeztére a

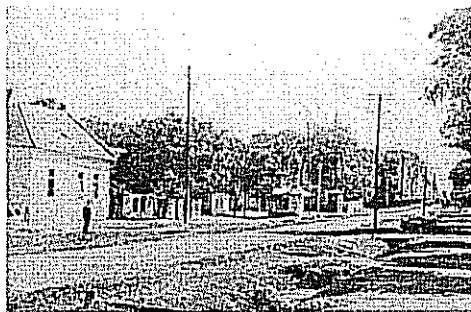
rákoskeresztúri templomban. Ezen ünnepen először szolgált egykori anyagyülekezetünk, a Stainach-Irdningi Evangélikus Egyházközség lelkésze.

Legyen áldott az elhurcoltak, a mártírok emlékezte, Isten tegyen minket képessé a békességre.

AZ ÁTALAKULÁS ÉVEI

A rákosmenti községek 1950-től váltak XVII. kerületként a főváros részévé. Nem ment könnyen az átalakulás, több terület megtartotta a máig is meglévő - mezőgazdasági jellegét. 1959-65 között Rákoscsuba területén 10 mezőgazdasági üzem működött, melyek ezt követően a Rákosvölgye és az Összefogás Tsz-ben tömörültek. A XVII. kerület nagy része „megúszta” a lakótelep építkezéseket, megőrizve a településrész családi jellegét. Az Akadémiaújtelep 1950 után, Nagy-Budapest részeként épült meg. Rákoskeresztúron, a Rákospataktól, pontosabban a Pesti úttól délre elterülő településközpont rekonstrukciójára 1971-től az 1980-as évek végéig került sor. A nyolcvanas években épült be a Pesti út és a Rákospatak közötti Kaszálórét is.

A keresztúri lakótelep sokunk számára az otthont jelenti, a reggel örömét, az esti sétát, pihenést. Ugyanakkor felépülése az egykori Rákoskeresztúr döntő hányadának megsemmisülésével járt együtt. Örökre eltűnt a németajkú és szlovákajkú evangélikusok által felvirágoztatott falu, a háborút követő 61. esztendőben is romokban hever egykori felügyelőnk Podmaňiczky János kastélya. A német és szlovák kultúra egymásra találásából kialakult, semmivel mással össze nem vehető Rákoskeresztúr már csak az idősebb rákoskeresztúri evangélikusság emlékeiben él. Az új otthon

kétségkívül örömet jelentett a beköltözőnek, de sok keresztúri tragédiaként élte meg otthona kényszerelhagyását, nem kevesen önkézzükkel vetettek véget életüknek.

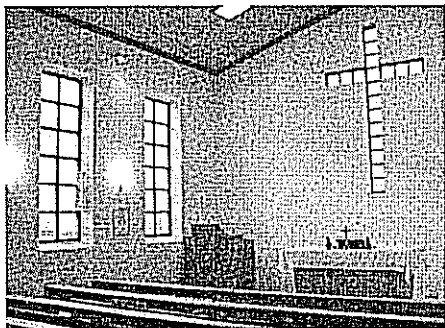
Kósa Pál és Kósa László lelkeszi tevékenykedése egyik legnagyobb érdeme, hogy az 1971-től a nyolcvanas esztendőig tartó szanálás, lakótelep építés idején stabilizálni tudta a gyülekezetét. A tudatos falurombolás Újpestre, Csepelre költöztette az evangélikusság jó részét. Később sokan a kerület más részén jutottak újabb ingatlanhoz.

A jó pásztor Isten segítségével nyája egy részét összeszedte, sokan ragaszkodtak őseik gyülekezetének közelségéhez.

Így élt, él és reményeink szerint élni fog Budapest lélekszámában, hagyományaiiban leggazdagabb evangélikus közössége a Rákosmentén.

A szlovákság keresztúri betelepüléséről jóval kevesebb adattal rendelkezünk, mint a több hullámban Keresztúrra érkező osztrák és német telepesek eredetéről.

1752-ben érkezett Rákoskeresztúrra az első kényszerkitelepitett, stájer evangélikus csoport. Bár Mária Terézia hatóságai szabad elvonulást, szabad vallásgyakorlatot ígértek, az Enns völgyéből kitelepülő első csoport gyermekeit elvették és katolikusként a gráci árvaházban nevelték fel. Ezt követően még több hullámban érkeztek „lutheránus eretnek” az Örökös Tartományokból Keresztúrra, míg később gazdasági okok vezettek baden-württembergi telepesek keresztúri letelepedéséhez.

Dr. Kósa Pál már a múlt század hatvanas esztendeiben járt Eichtersheimben. Beszélt az akkori polgármesterrel Gustav Schleckmannal, aki nem kizárt, hogy leszármazottja volt a Keresztúrra Eichtersheimből elszármazott Schleckmann családnak. A baden-württembergi települést ma hiába keressük a térképen, mivel a németországi közigazgatási reform keretében Michelfelddel szabad akaratából egyesült, az egyesített város neve Angelbachtal.

Altziebler Károly, a kerületi német kisebbségi képviselő is több alkalommal tett kísérletet a keresztúri osztrák gyökerek fellelésére.

Gyülekezeti felügyelőnk az internet segítségével keresett adatokat az ausztriai evangélikus közösségekről, amikor kiderült, hogy az 1752-es tragédia színhelyén él és működik a Stainach-Irdningi

Evangélikus Egyházközség. Kétszázötvenhárom év után Rákoskeresztúrról elektronikus levélben kerestünk kapcsolatot egykori „anyaggyülekezetünkkel”. A gyülekezet lelkesi munkatársa, Peter Kerschbaumer másnap válaszolt. „Nagy az Isten”, így kezdődött Peter Kerschbaumer levele. 50 évvel ezelőtt felépült templomunkat az elhurcoltak emlékezetére is emeltük, bár nem ismertük pontosan hová, merre kerültek a deportáltak.

253 év után vált ismertté a gyermekek elvételének pontos története a stainachi testvérek előtt, akik közül sokan sírtak a történetnek a közösség előtt történt felolvasása során.

Az első kapcsolat felvételt követően Peter Kerschbaumer hirdette Isten ígését 2005. február 13-án a keresztúri templomban, Wolfgang Carlsson felügyelő és családja 2006 Pünkösdjén köszöntötte gyülekezetünket. 2006. július elején Léránt István felügyelő és Eszlényi Ákos másodlelkész mutatta be és köszöntötte az Enns völgyi evangélikusokat a Trautenfelsi Kastélyban.

Az elektronikus levél 253 év elmúltával érkezett meg a kései leszármazottakhoz. A mi templomaink az ő templomaik is – várjuk a leveleket, várjuk a folytatást.

A Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközség története (részlet)

A Rákoskeresztúri Evangélikusok élete a Türelmi Rendeletet követően

A türelmi rendelet végleges elfogadása és érvényre-jutása után a rákoskeresztúri gyülekezet normális, békés fejlődésnek indult. A lélekszáma is szépen szaporodott. A századfordulón már 91 család van feljegyezve. 595 lélekkel szerepel az 1800-as lélekszám. Erről az időről így emlékezik meg az 1880 szeptember 10-11-én tartott canonica visitatio jegyzőkönyve: „A hazai protestáns egyház láthatárán hajnalpír kezdett mutatkozni, mely kedvezőbb

időkre és viszonyokra engedett következtetni...” A rákoskeresztúri gyülekezet számára a "hajnalpír" két - a gyülekezet jövőjét meghatározó eseményben realizálódott. A gyülekezet a cinkotai anyaegháznak leányegháza volt. Tartottak ugyan istentiszteletet az iskolában. De igazán templomba Cinkotára kellett járni. Itt viszont nem volt német, csak szlovák nyelvű istentisztelet.

1800 Húsvét hétfőjén szentelik fel a Rákoskeresztúri Evangélikus Öregtemplomot (épült: 1800 - 1945-ben lebontották)

Isten kirendelt a Rákoskeresztúri híveknek egy áldott lelkű földesúrnt, báró Bojanovszky Sándor özvegyét, Podmaniczky Erzsébetet. 1798-ban özvegyült meg a bárónő. Szíve megesett jobbágyain, akiknek Cinkotára kellett átgyalogolniuk templomba. Az a bokáig érő homokban még a XX. században sem könnyű dolog. Kényelmesnek sem volt mondható a 4 km-es út hóban, esőben, hidegben. Az egyház szlovák nyelvű jegyzőkönyve úgy említi az eseményt, hogy "megsajnálta a népet" és elhatározta, hogy saját költségen templomot épít nekik! A Rákoskeresztúri evangélikusok "társadalmi munkában" hordták a követ és egyéb építési anyagot az épülő templomhoz. El is készült az 1800 húsvétjára. Húsvét hétfőjén fel is szenteltetett. Jelen voltak ezen a nagy eseményen: Molnár János pesli lelkész, Bartholomeidesz Pál piłsi, Füredi György péteri, Hrdlicska János maglódi lelkészek. A

községi bíró Krammer György volt; a kurátor Lehoczky György s jelen voltak természetesen a község földesurai is. A templomnak nem volt tornya. Később nagy tárgyalások folytak a torony építése, majd még később magasztása tárgyában. 1802-ben megépült a torony. Később 3 lábbal magasztották. A templom zsinde llyel volt fedve. 1864 óta cserép teteje volt, mellyel felügyelője, báró Podmaniczky János látta el a saját költségén. A templom 150 n.önyi területen épült. Hossza keletről nyugat felé 16 m szélessége dél-észak felé 8,4 méter; alapja egy méternyire kőből; többi vályogból volt építve, körül volt véve 10 faragott kőoszloppal, melybe vaslánc lett beleágyazva, akác-fákkal körülülletve. Déli oldalról az út felől volt a bejárati ajtó. Nyugatról a fehérre meszelt karzat (a karzaton 1880-ban volt egy hatváltozatú orgona), jobb oldalán ülőhelyek az ifjúság számára; lenn 16 pad a férfiak, 10 pad a nők

számára. Ezen kívül még 6 pad asszonyok számára (papi család, tanító család). A templom mennyezete stukatúros, padlózata márványlapos, a padok alja téglás. A keleti oldalán állt az oltár. 197 cm magas és 140 cm széles ismeretlen szerzőtől származó oltárképpel. (Ma a gyülekezeti teremben van.) Kis fekete feszület a corpussal, négy darab fa gyertyatartó, viasz gyertyák, virágdíszek. Az oltár fakezzel kerítve. Bársonnyal bevont imázsámoly, melyre térdelve a lelkész énekelte az imádságokat. Az oltárnak sok terítője volt a hívek adományából. A templom északkeleti sarkában állt a fából készült ezüstszínűre festett szószék. A gyülekezet felé néző oldalán a hitremény - szeretet volt kifaragva; az oltár felé néző oldalán I. Péter 1:25: Verbum Domini manet in aeternam... - ugyancsak kivésve. Az oltárt és a szószéket Machula Gábor lelkész feljegyzése szerint 1811-ben ő készítette el, mert előtte a templomban nem volt sem szószék, sem oltár. A templom közepén függött egy régi rokokó üvegcsillár. 1867-ben báró Podmaniczky János felügyelő új csillárt ajánlódékozott a templomnak. A villanyvilágítás bevezetésekor villanygyertyákra lett átalakítva. A szószék mellett volt egy báró Podmaniczky Já-

nos által épített sekrestye. A padlója ugyan-csak márványlapos volt, falában egy szekrény könyvek és gyertyák számára. A lelkész a nagy ének-közökben itt tartózkodott. Nem volt külön ún. papi pad, mely a legtöbb falusi templomban volt. Rendesen ráccsal felszerelve, hogy a hívek tekintete elől el legyen takarva a papi!

Volt már a gyülekezetnek temploma, de nem volt lelkésze. Nyilvánvaló, hogy a régi állapot nem volt sokáig fenntartható. A hívek egyre inkább azt kívánták, hogy a cinkotai lelkész jöjjön Rákoskeresztúrra az ő templomukba. Geguss Sámuelnek hívták a cinkotai lelkészt, aki nem volt már fiatal ember. Őt arra kérték, hogy legalább minden negyedik vasárnap jöjjön Rákoskeresztúrra istentiszteletet tartani. A lelkész annak ellenére, hogy Nagytarcsa is, Csömör is leányegyháza volt és nehezen járható utak voltak (még makadám út sem), vállalta az áljárást négy éven keresztül, 1806-ig. Németül nem szívesen szolgált, fárasztó volt a szolgálat a leányegyházaiban. Beszüntette az áljárást. A Rákoskeresztúriaknak nem maradt más választása, mint valamilyen módon saját lelkészről kellett gondoskodniuk.

A Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközség megalakulása (1806. augusztus 28.)

A földesurakkal egyetértve, törekvésük sikerrel járt. Ha nem is volt egyszerű a dolog, a földesurak biztosították a lelkész lakását, fizetését (földet és személyes járandóságot); a gyülekezet tagjai vállalták az ún. pár-bért, s lélekszám sem volt kicsi - 550-650 között lehetett a lélekszám. Két irányban indult el az önállósulási kérelem. Egyrészt egyházmegyei vonalon, másrészt a közigazgatási vonalon. Az egyházmegye nem engedélyezte a gyülekezet anyasodását. Nem tartotta elég erősnek a gyülekezetet. Azt javasolta, hogy válasszanak segédlelkészt maguknak, aki Rákoskeresztúron lakjék, de maradjanak meg Cinkota leányegy-

házának A fellebbezést is elutasította az egyházi felsőbbség. Nagyobb sikerrel járt a földesurak vármegyéhez beadott kérelme. Az alispán, ill. a megyei gyűlés 1806. augusztus 28-án tartott gyűlésén a gyülekezet anyasodását megengedte és a lelkészválasztás folyamatba tételét tudomásul vette. Álljon itt a vármegye engedély-iratának másolata (az eredeti az egyházközség alapítási iratai között, az egyház irattárában fellelhető).

„1806. esztendő kisasszony havának (augusztus) 28-án tartott Köz-Gyűléséből!

1671 ik száma alatt. Táblabíró Majthényi Károly, Fő-szolgabíró Gosztónyi Mihály és

Eskütt Etthre Károly urak; bémutatván a f.e. 844 ik szám alatt, Rákos - Rákoskeresztúri Evangélikus valláson levő községnek az íránt bé-nyujtott esedező levelére, hogy Predikátort behozni engedelmet nyerhessenek, véghez-hajtott vizsgálódást jelentik: hogy az említett helybéli Lakosoknak a Papra mind azért Szükségek légyen, mivel a Cinkotai Pap, akinek Rákoskeresztúron kívül még 4 filiális helysége vagyon, nem ér rá mindég, hogy papi kötelességét teljesíthesse, mind pedig azért, hogy Rákoskeresztúrhoz a Lakosságnak egy része német, egy része pedig tót lévén, az említett Cinkotai Pap mind a két félnek az Isteni Szolgálatot maga nyelvén véghez nem viheti; mind pedig véglére azért, hogy Gyermekkeik nevelése és tanítása annál inkább gyarapodjon; jelentik továbbá a Tudósítók, hogy az Evangélikus Lakosoknak száma az Uraság Tisztjén és Cselédje kívül tészen 103 párt és 564 lelket; jelentik továbbá, hogy Templomok most is lévén, van a Pap számára 12 kila alá való Szántóföldek és hét Szekér Széna alá való rétek, azonkívül Generális Bujanovszkyné Asszony

Az első paróchus lelkész: Machula Gábor

Jellemző az akkori egyház-kormányzati viszonyokra, hogy a rákoskeresztúri evangélikusok az esperesség tiltott határozatával nem törődve, a vármegyétől kapott engedély alapján anyaegyházhoz szervezkedtek és 1807 január 11-én tartott lelkészválasztó gyűlésükön egyhangúlag hívták meg Machula Gábor nyitraszerdahelyi lelkészt első lelképásztorokul. A megválasztott lelkész állását 1807 március 22-én foglalta el s mivel az esperesség ez alkalommal sem ismerte el, Önmaga iktatta be magát hivatalába. A rákoskeresztúri evangélikus egyház tehát 1807 március 22-én, virágvasárnap ünnepén lépett az anyaegyházak sorába. Az egyházmegye természetesen nem képviseltette magát! Ezen beiktatásnál jelen voltak az egyháztagokon kívül báró

által ajánlott 4 Szekér Szénát termő Réti; mi pedig a Parochiális Házat illeti az egy mester embertől meg is alkudván, a földes Uraság annak Megvételére 110 Rforintokat ajánlott. Bemutalják mindezek utána a Tudósítók mind a Czinkotai Papnak, mind az odavaló Mesternek, mind pedig az odavaló Ecclezsia Gondviselőjének a Rákoskeresztúri Papnak behozatala ellen beadott esedező leveleit.

Ezen Tudósításnak felolvastatása után, előadván a Tudósító Szolga-bíró Úr a helybéli Földes Uraságnak újabb abbéli ajánlatát, amely által az újonnan be-hozandó Pap számára Esztendőnként 100 Rfrot készpénzben és 6 Pozsonyi mérő rozstot ajánlanak; mint-hogy eszerint a Könyörgő Község nem csak a Lelkek: számára, de a megkívántató költségekre nézve is elegendőnek ítélhetne, a behozandó Papnak s Mesternek tartására, azoknak behozatalása könyörgött az 1791 ik esztendői 26 ik törvénye értelméhez képest megengedtetik és a jelenvaló határozás Tudósító Szolgabíró Úr által önégiek kiadattni rendeltetik. Kíadta Balla Gábor adminisztrárus m.p."

Podmaniczky Józsefné, Bolyanovszky Erzsébet, báró Podmaniczky Sándor és János, Prónay Zsigmond, Merton István, Szentiványi László, Róth Jozefa és Madányi Dávid. Az egyháznak első felügyelője Madányi Dávid urasági ügyvéd, akit 1807-ben választottak, de hogy meddig viselte e tisztet, arról feljegyzést nem találtak.

A paróchiát és telket és a rajta lévő házat ugyancsak Bolyanovszky Erzsébet ajándékozta az egyháznak. Kivüle az egyház patrónusául fel vannak jegyezve özv. Báró Podmaniczky Sándorné szül. Jeszenák Zsuzsanna bárónő, továbbá özv. báró Podmaniczky Lászlóné szül. Radvánszky Karolina és báró Orczy. Az anyaegyház első kurátorai voltak a németek részéről Burger Frigyes, a tót ajkúak részéről pedig

Kovács György. Első egyháziak voltak Hammer Gottlieb és Kovalcsik Ádám. Az anyaegyház első évének bevétele volt 3073 forint és 10 és fél krajcár, kiadása pedig 2273 forint.

A hívek száma 1800-ban 595 lélek, 1801-ben 612, 1802-ben 732 lélek, 1821-ben 867 lélek. (Megjegyzendő, hogy a lélekszám pontos megállapításában eltérő adatokat találunk). Az egyház szervezéséhez megemlítendő az, hogy az 1807-ik esztendőben megállapították úgy a lelkészi, mint a kántortanítói hivány is. A lelkésznek az egyházközség és a földesurak összesen 48 kilás szántóföldet adtak, amelyet felszántani, bevetni s arról a termést behordani az egyháztagok kötelessége volt. Kézpénzüli évi száz forintot. Terményekben 70 kila rozstot, négy szekér szénát, négy öl fát és hat akó bort állapítottak meg a lelkésznek. Azonkívül megállapították a szedendő stóllákat, a templomi offeróriumokat és minden háztól egy kakast. A földes uraság évi száz forintot és hat kila búzát kötött le a lelkész részére. A kántortanítónak negyven forintot, negyven kila rozstot, tíz kilás földet, két szekér szénát és két öl fát, valamint stólláját állapították meg.

Ezzel a rákoskeresztúri anyaegyház szervezése befejezést nyert.

Machula Gábor, a gyülekezet első lelkészének idejében az egyházközség igen szépen fejlődött. Úgy látszik, hogy nevezett lelkész kedves ember volt úgy a földes uraságnak, különösen az áldott lelkű özv. Bolyanovszki Erzsébetnek, aki nagy áldozatokat hozott az egyház fejlődése tekintetében s mindenkor segítségére volt a híveknek. Így már 1808-ban az egy szobás paróchia helyébe három szobás lakást építenek a lelkésznek, Machula Gábor írja önéletrajzában, hogy 1809-ben a templom külső és belső tatarozását és festését - a tornyal együtt - elvégeztettem. 1810-ben az iskolát előző formájában visszaállítottam, miután az előző épület a templomnál teljesen tönkrement. 1811-ben új oltárt és szószéket helyeztem el, mert eddig nem volt sem oltár, sem

szószék. 1812-ben a templomot 12 kőoszloppal vettem körül. Mindezekhez az építkezésekhez segítséget kapott a földes úrnőtől, aki még emellett tetemes összeggel is hozzájárult az építkezésekhez.

1800 március 3-án az előregedett Jamriska Sámuel tanító helyébe ennek hason nevű fiát választotta meg a gyülekezet tanítól, aki 1810 április 24-ig viseli ezen tisztét, egyszersmind azonban a községnek jegyzője is volt. A két hivatal teendője azonban megszorodott úgy, hogy azt egy ember ellátni többé nem volt képes, s azért az ifjabbik, a Jamriska Sámuel tanító hivataláról lemondott, s mint községi jegyző folytatta tovább működését. Helyébe a gyülekezet Kuhajda Jánost, szucsányi (Turóc m.) születésű ifjút hozta meg tanítójául, aki hivatalát 1810 szeptember 21-én foglalta el. Ugyanebben az esztendőben a gyülekezet az iskola épületét is renoválta. Amint az egyház jegyzőkönyvéből is megállapítható, Machula lelkész igen pontos és szorgalmas ember volt. Körültekintése és mindenre kiterjedő figyelme azt bizonyítja, hogy igen tapasztalt lelképásztor volt.

Sajnos a gyülekezet csakhamar elvesztette kitűnő első lelkészét. Hívták Maglódra, Nyitraszerdahelyre és végül 1812 szeptember 7-én meghívták Szarvasra Hamaljár Márton szuperintendens helyére. Nevezett év szeptember 6-án, Szentháromság ünnepe utáni 15. vasárnapon próbaszónoklatot tartott Szarvason. Ugyanazon napon megválasztották, a meghívást elfogadta. Október 25-én elbúcsúzott a gyülekezetől, ahol 5 évet és 7 hónapot szolgált. Helyettesről is gondoskodott, Lycli Kristóf besztercebányai lelkész szuperintendens káplánja, Benedicty Károly lett az utódja, akit november 1-én Joseffy Pál cinkotai és Martin Mihály maglódi lelkész hivatalába be is iktatott.

Események, adatok 1806-ból

Január 1. Pest megye (ide tartozott akkor Rákoskeresztúr) áttér a magyar közigazgatási és törvénykezési nyelv használatára.

Augusztus 6. I. Napóleon francia császár ultimálumára II. Ferenc császár lemondott a Német-Római Birodalom koronájáról és megszűntnek nyilvánította (1006 év fennállás után) a birodalmat. Ezt követően I. Ferenc néven Ausztria császára.

Augusztus 26. Királyi rendelet értelmében a nem katolikus lelkészek előtt kötött házasságok újra megkötendők, hogy a házasság és az abból született gyermekek törvényessége biztosítva legyen.

November 4. A Helytartótanács közzétette az új Ratio Educationis-t. Ez csak a katolikus iskolai oktatásban volt érvényes, mivel a protestánsok teljes tanügyi autonómiát élveztek. Az új szabályzat, mely a hangsúlyt a nemzeti nyelvre és a történelemre helyezte, 1848-ig meghatározta a magyarországi közoktatás- és nevelésügyet.

Az év folyamán az Osztrák Császárság hivatalos színe a fekete-sárga, a Magyar Királyságé a piros-fehér-zöld lett.

A Magyarországi Evangélikus Egyház Egyetemes Egyházi és Iskolai Felügyelője 1788–1818 között Ócsai Balogh Péter volt.

A Bányai Evangélikus Egyházkerület püspöke 1796–1806 között Hamiliár Márton szarvasi lelkész, felügyelője br. Radványszky János 1785–1808 között volt.

1790-ben Magyarország területén 855.000 evangélikus élt, ez az összlakosság 8,6%-a volt. Egyházunknak 1806–1850 között 17 nagyimnáziuma és 8 kisimnáziuma volt.

Ünnepségsorozat a Rákoskeresztúri Evangélikus Egyházközség 200 éves jubileumán

November 8. szerda, 18,00 Rákosligetű templom: Debnár László előadása a rákosligeti gyülekezet rész történetéről.

November 9. csütörtök, 18,00 Rákoshegyi templom: Dr. Léránt István filmvevitése 200 év *Rákosmentén* címmel.

November 10. péntek, 19,30 Rákoskeresztúri gyülekezeti terem: Dr. Fabiny Tamás püspök, egyetemi tanár előadása *A példázat, mint műfaj* címmel.

November 11. szombat, 16,00 Rákoscsabai templom: Orgonazenés áhítat Trajtler Gábor orgonaművész közreműködésével. (Ekkor emlékezünk meg arról, hogy 30 éves a csabai orgona.)

November 12. vasárnap, 9,00 Pesti út – Cinkotai út sarok: Emléktábla avatás az egykori evangélikus iskola falán. **10,00 Rákoskeresztúri templom:** Ünnepi istentisztelet Gáncs Péter püspök szolgálatával.

SZERETETTEL VÁRJUK AZ ALKALMAKRA GYÜLEKEZETÜNK MINDEN TAGJÁT!

GYÜLEKEZETI TERJESZTÉSBEN ÉS HASZNÁLATRA

SZERKESZTI: LÉRÁNT ISTVÁN DR. FELÜGYELŐ ✉ ISTVAN.LERANT@LUTHERAN.HU

✉: BUDAPEST, BAKANCSOS UTCA 2. H-1173.

☎: (06-1) 256-4224 – KÖSA LÁSZLÓ ✉ LASZLO.KOSA@LUTHERAN.HU

☎: (06-1) 253-5116 – ESZLÉNYI ÁKOS ✉ ESZLAKOS@FREEMAIL.HU

INTERNET VÁLTOZAT: <http://church.lutheran.hu/rakoskeresztur>